

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПАСИВІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Н. М. Миронюк

студентка 4 курсу, група ЕП – 41, навчально-науковий інститут економіки менеджменту та права

Науковий керівник – доц. О. А. Стахів

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті проаналізовано сучасний стан особливостей формування та використання пасивів комерційних банків. Запропоновано шляхи вдосконалення механізму формування та використання пасивів.

В статье проанализировано современное состояние особенностей формирования и использования пассивов коммерческих банков. Предложены пути усовершенствования механизма формирования и использования пассивов.

Nowadays organization and using commercial banks liabilities are analyzed. Ways to improve the mechanism organization and using commercial banks liabilities are proposed.

Вступ. Банківська система є важливим елементом будь-якої країни, оскільки, мобілізуючи тимчасово вільні кошти, перетворює їх на капітал, що працює. Ресурсна база комерційних банків є досить різноманітною за складом і характером. Капітал банку, строкові депозити і кредити, отримані від інших банків, є стабільними і керованими ресурсами, які дають змогу розміщувати їх у найбільш прибуткові строкові активи. Депозити до запитання юридичних та фізичних осіб, кошти до запитання інших банків і ті, що перебувають у розпорядженні іншого банку, є некерованими і нестабільними, вони сформовані залишками коштів на поточних, розподільчих рахунках клієнтів, на кореспондентських рахунках “лоро” і в сукупності формують поточні пасиви банків. Від оптимальної структури ресурсної бази комерційних банків залежать такі показники їхньої діяльності, як рентабельність і ліквідність. В умовах дефіциту фінансових ресурсів особливої актуальності набувають питання формування ресурсної бази банків, а саме банківських пасивів, оптимізація їх структури та вибору стратегії управління ними.

Вагомий внесок у вирішення проблеми формування банківських ресурсів приділено багато уваги в теоретичних і практичних розробках провідних учених-економістів як України, так і світу, зокрема: М.Д. Алексеєнко, О.І. Барановський, О.В. Васюренко, А.М. Мороз, М.І. Савлук, Дж. Е. Доллан, Б. Едвардс, Е. Гілл, Дж. Розмарі Кемпбелл, Р. Коттер[9].

Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності пасивів та шляхів вдосконалення механізму їх формування та використання.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- дослідження теоретико-методичних та практичних основ формування та використання пасивів;
- уточнення економічного змісту та значення пасивів банку;
- обґрунтування основних напрямків удосконалення процесу формування

пасивів.

Основна частина. Дослідження діяльності комерційних банків необхідно починати з пасиву балансу, який характеризує джерела коштів і природу фінансових зв'язків банку, оскільки саме пасивні операції значною мірою визначають умови, форми і напрямки використання банківських ресурсів, тобто склад і структуру активів. Тому головною метою аналізу пасивних операцій комерційного банку є визначення ефективності формування ресурсної бази банку за зниження її вартості та підвищення фінансової стабільності.

Пасивами банку називають джерела формування фінансових ресурсів. За своїм походженням пасиви не однорідні, і складаються з:

- Власного капіталу;
- Зобов'язань.

Власний капітал банку являє собою грошові кошти, внесені акціонерами (засновниками банку), а також кошти, утворені в процесі подальшої діяльності банку. Капітал банку – це залишковий інтерес банку в активах за вирахуванням зобов'язань. Він визначається як різниця між загальними сумами активів та зобов'язань банку [2]. Власний капітал виконує кілька важливих функцій:

1. Захисна – її суть полягає у захисті банку від банкрутства, компенсуючи за рахунок власного капіталу втрати;

2. Забезпечуюча – її суть полягає у тому, що власний капітал є джерелом коштів, необхідних для створення, організації і функціонування банку до часу залучення достатньої кількості депозитів;

3. Страхова – суть даної функції полягає у тому, що власний капітал допомагає підтримувати довіру клієнтів і переконувати кредиторів у фінансовій могутності банку;

4. Регулятивна – з власного капіталу банк черпає кошти на організаційне зростання, надання нових послуг, виконання нових програм, закупівлю обладнання.

У порівнянні з підприємствами інших сфер діяльності власний капітал комерційного банку займає незначну питому вагу у сукупному капіталі, приблизно 8 - 10%, тоді як у промислових підприємствах 40 - 60%, до того ж він має інше призначення в банках, аніж в інших сферах підприємництва. Якщо в останніх це - забезпечення платоспроможності і виконання більшості оперативних функцій підприємств та організацій, то власний капітал комерційного банку слугує перш за все для страхування інтересів вкладників і меншою мірою - для фінансового забезпечення своєї оперативної діяльності. Розмір власного капіталу є важливим фактором забезпечення надійності функціонування банку і має перебувати під контролем органів, що регулюють діяльність комерційних банків. Розглянемо динаміку власного капіталу деяких банків України у 2009-2013 роках (табл. 1) [9,10,11,12].

Таблиця 1

Динаміка власного капіталу банків України у 2009-2013 роках (тис. грн)

Банки України	2009	210	2011	2012	2013
Ощадбанк	16386350	16626329	17671908	17756391	20455511
Укресімбанк	10880593	17553482	17735884	17379817	18083276
Приватбанк	10270719	11879968	16746979	18300761	20172796

Наведені дані (див. табл. 1) свідчать про абсолютне зростання обсягів власного капіталу 3-ох банків України. Роль власних ресурсів у діяльності комерційних банків дуже велика, оскільки за їхній рахунок фінансується придбання будівель, меблів, організаційної техніки та ін. Значний приріст власного капіталу українськими банками в останні часи вказує на позитивну динаміку, але все одно капітал наших банків набагато менший за капітал зарубіжних. Тому його нарощування має бути одним із пріоритетних завдань кожного комерційного банку[1].

Зобов'язання банку — це вимоги до активів банківської установи, що зобов'язують її

сплатити фіксовану суму коштів у визначений час у майбутньому. До зобов'язань банку належать [2]:

- 1) Фінансова допомога держави;
- 2) Кредити та депозити інших банків;
- 3) Кошти кредиторів;
- 4) Різноманітні депозити;
- 5) Розрахунки інших банків;
- 6) Кошти на інвестиційних та поточних рахунках клієнтів;
- 7) Цінні папери власного боргу;
- 8) Кошти в розрахунках;
- 9) Кошти вкладників.

Операції за допомогою яких комерційні банки формують свої ресурси, називаються пасивними. Пасивні операції забезпечують формування ресурсів банку, необхідних йому зверх власного капіталу для здійснення нормальної діяльності, забезпечення ліквідності та одержання доходу.

Пасивні операції банку можуть здійснюватись у формі:

- залучення коштів на депозитні рахунки - поточні, строкові, ощадні та інші;
- недепозитного залучення коштів: одержання позичок на міжбанківському ринку, позичок НБУ, випуск банківських облігацій, векселів та інших зобов'язань.

Основний вид пасивних операцій - залучення коштів на банківські рахунки всіх видів: поточні, строкові, ощадні, валютні та інші. Всі кошти, залучені на банківські рахунки, прийнято називати депозитами, а ці операції - депозитними. Депозити слугують важливим джерелом коштів, завдяки яким банки формують переважну частину своїх дохідних активів. Недепозитні кошти найчастіше залучаються для підтримання ліквідності банків.

Аналіз пасивів необхідний також для характеристики ресурсної бази, яка визначає не тільки кредитоспроможність, а й можливість зростання доходів та прибутку і загальний економічний потенціал банку, що безпосередньо впливає на його вартість. Ось чому Л. Примостка вважає, що традиційні підходи, згідно з якими весь дохід банку генерують активи – кредити та інвестиції поступилися місцем ідеї одночасного інтегрованого управління активами і пасивами. Зміст нового підходу полягає в розумінні того, що управління пасивами так само допомагає досягти цільового рівня прибутковості, як і надходження від активних операцій. Ось чому отримання прибутку в результаті ефективного використання пасивів обумовлює зростання вартості банку. Розглянемо динаміку пасивів банківської системи України у 2009-2013 роках (табл. 2)[3,4,5,6,7].

Таблиця 2

Динаміка пасивів банківської системи України у 2009 – 2013 роках (млн. грн.)

Роки	2009	2010	2011	2012	2013
Пасиви	880302	942088	1054280	1127192	1278095

Дані таблиці 2 свідчать про абсолютне зростання обсягів ресурсів банківської системи України: від 880 млрд. грн у 2009 році до 1278 млрд. грн у 2013 році.

Особливістю пасивів комерційного банку порівняно з іншими компаніями є висока частка коштів, залучених на різних умовах, що значно перевищує власні кошти банку. У різних країнах центральні (національні) банки, інші контролюючі органи встановлюють нормативи співвідношення власних та залучених коштів, що коливаються від 1:10 до 1:100.

Ефективне управління банківськими пасивами сприяє зниженню рівня витрат банків та підвищенню рівня прибутковості їх діяльності.

До основних напрямів подальшої капіталізації банківської системи і підвищення ефективності функціонування банківського капіталу можна віднести:

- урегулювання дивідендної політики – вона має бути збалансованою і стабільною;
- регулювання розміру капіталу державою; таке регулювання здійснюється в основному з метою зменшення ризику банкрутства;
- підтримку довіри населення до банківської системи країни;
- прискорення переходу банків на акціонерну форму власності. Це сприятиме введенню нового порядку збільшення капіталу і полегшить виконання низки економічних нормативів.

Отже, банку слід продовжувати процес накопичення власного капіталу, збільшувати акціонерний капітал, раціонально управляти власним капіталом. Успішність подальшої капіталізації банківської системи нашої країни залежить від вибраних самими банками методів і способів управління капіталом.

Висновки: Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що використання даних методів удосконалення пасивних операцій банку дасть значний поштовх до покращення фінансової стабільності всієї банківської системи. Зміцнення ресурсної бази комерційних банків — одна з головних передумов подолання кризи української економіки, оскільки від цього великою мірою залежить розв’язання проблеми підвищення інвестиційної активності.

Список використаних джерел:

1. Васюренко О.В. Банківські операції: навч. посіб./ О.В. Васюренко – К.:Т-во «Знання», КОО, 2002. – 225 с.
2. Косова Т.Д. Аналіз банківської діяльності: навч. посіб. / Т.Д. Косова – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 486 с.
3. Основні показники діяльності банків України на 1 січня 2010 р.// Вісник НБУ. – 2010. - №3.
4. Основні показники діяльності банків України на 1 січня 2011 р.// Вісник НБУ. – 2011. - №3.
5. Основні показники діяльності банків України на 1 січня 2012 р.// Вісник НБУ. – 2012. - №3.
6. Основні показники діяльності банків України на 1 січня 2013 р.// Вісник НБУ. – 2013. - №3.
7. Основні показники діяльності банків України на 1 січня 2014 р.// Вісник НБУ. – 2014. - №3.
8. Фурсова В.А., Капелюшна М.О. Формування ресурсної бази комерційних банків: сучасний і перспективи розвитку // Открытые информационные и компьютерные интегрированные технологии. – 2011. – № 50. – С.118-124.
9. Фінансова звітність ПАТ «Ощадний банк України» [Електронний ресурс]: <http://www.oschadnybank.com/ua/about/reporting/>
10. Фінансова звітність ПАТ «Приватбанк» [Електронний ресурс]: <http://privatbank.ua/ua/about/finansovaja-otchetnost/>
11. Фінансова звітність ПАТ «Райффайзен банк Аваль» [Електронний ресурс]: https://www.aval.ua/ua/about/bank_reports/
12. Фінансова звітність ПАТ «Укрексімбанк» [Електронний ресурс]: <http://www.eximb.com/ukr/about/report/>